

<https://doi.org/10.54333/kulutustutkimus.127368>

Pieniä neliöitä, aurinkopaneeleita ja kulutuksen vähentämistä - Ilmastotietäminen kodin käytänteissä

Sara-Ellen Laitinen, Eliisa Kylkilahti
ja Henna Syrjälä

ABSTRAKTI

Kuluttajien arjisella toiminnalla kodeissa on vaikutusta asumisen ilmastopäästöihin. Lähestymme asumista kodin käytänteinä. Tutkimme sitä, miten kuluttajat ymmärtävät ilmastoviisaan asumisen ja millaiset kodin käytänteet ovat heidän mielestään ilmastoviisaita. Ilmastoviisaus-käsitettä ei ole aiemmin tieteellisessä keskustelussa määritelty. Lähestymme käsitettä tietämisen käytänteen kautta, jolloin viisaus on tietämiseen perustuvaa käytännön toimintaa. Tietämisen käytänte on hajautunut käytänte, kun taas kodin käytänteet yhdistäviä käytänteitä, joiden osa tietämisen käytänte voi olla. Nämä käytänteet voivat jakaa keskenään yleisen ymmärryksen elementin ilmastoviisaudesta, jolloin tietäminen ilmastoviisaudesta voi toteutua ilmastoviisaina kodin käytänteinä. Analysoimme kuluttajien ymmärryksiä ilmastoviisaasta asumisesta haastatteluaineistosta (n=30) temaattisen sisällönanalyysin ja käytäntöteoreettisen luennan avulla. Tulokset osoittavat, että ilmastoviisaan asumisen käsitetään laajasti, mutta yhtenäisesti. Ilmastoviisaan asumisen on tietämiseen perustuvia erilaisia arjen tekoja ja ratkaisuja, jotka koskevat energialähteen valintaa, monenlaisen kulutuksen vähentämistä, kierrättämistä, jätteiden lajittelua ja jakamista. Kuluttajilla on jaetut ymmärrykset siitä, mikä on ilmastoviisaasta ja ilmastoviisaus voidaan nähdä osana tietämisen käytänteitä. Ymmärrys ilmastoviisaudesta ei kuitenkaan välttämättä näy arjessa toteutettuina ilmastoviisaina tekoina.

Johdanto

Kulutuksen kenttänä asuminen on moniulotteinen kokonaisuus, johon kuuluu monia kuluttajien jokapäiväisen elämän kannalta varsin olennaisia kysymyksiä. Asuminen edellyttääkin monenlaista tietämistä, mukaan lukien sekä taloudellista ja teknistä osaamista että kykyä huomioida asumisviihtyvyyteen ja -terveyteen liittyviä seikkoja. Asumisen ilmastovaikutuksetkaan eivät ole merkityksettömiä, sillä kuluttajan hiilijalanjäljestä asuminen muodostaa noin 25 prosenttia (Linnanen ym., 2020). Ilmastomuutos on kytköksissä asumiseen paitsi asumisen aiheuttamien hiilipäästöjen kautta myös kysymyksiin siitä, missä ja miten elää hyvää (turvallista) elämää ilmaston muuttuessa.

Asumisvalintoihin keskittyvät tutkimukset (esim. Hasu, 2017) ovat toistuvasti osoittaneet, että hinta ja sijainti ovat kuluttajien asuinpaikan ja asumismuodon keskeisimpiä valintaperusteita. Kestävän asumisen, esimerkiksi energiatehokkaan tai vähähiilisten materiaalien valintaa voidaan puolestaan pitää asumisen laatutekijöinä, joihin osa kuluttajista kiinnittää huomiota (Harju, 2022). Kestävässä asumisessa ei kuitenkaan ole kyse vain markkinoilla tehtävistä valinnoista, sillä kuluttaja tekee asuntojen osto- tai vuokrauspäätöksiä varsin harvoin. Sen sijaan kodin piirissä tehdään lukuisia energiaa ja materiaaleja kuluttavia jokapäiväisiäkin tekoja, kuten siivous, suihkussa käynti, tuulettaminen ja lämmittäminen (Shove, 2003; Gram-Hanssen, 2010; Rinkinen & Jalas, 2017).

Suomalaisessa asumisen kulutustutkimuksissa on viime vuosina tarkasteltu muun muassa kysymyksiä kodin energiankulutuksesta ja sen vähentämisestä (Matschoss ym., 2019), kuluttajien asumistoiveita (Kemppainen ym., 2017), kuluttajien näkemyksiä ja kokemuksia rakennusmateriaaleista (Viholainen ym., 2020) sekä kuluttajien vuorovaikutusta uuden kodin kanssa (Rinkinen & Jalas, 2017). Klaufus ja van der Horst (2009) kuvailevatkin asumisen kulutusta moninaiseksi kentäksi, jota voi tarkastella esimerkiksi kotitalouden talouskysymysten, ekologisen kestävyuden, kodin ja asuinalueen sosio-kulttuuristen merkitysten tai perheiden arkielämän näkökulmasta.

Lähestymme asumista tarkastelemalla kodin käytänteitä käytäntöteoreettisesta näkökulmasta. Tarkastelumme keskiössä ovat kuluttajan arjen kannalta keskeinen toiminta kodin piirissä, vaikka tarkasteltavina olevilla käytänteillä voi olla merkitystä myös muualla yhteiskunnassa. Käytänteet ovat ruumiillistuneita ja materiaalisesti välittyviä toimintoja (Schatzki, 2001), jotka ovat rakentuneet historiallisesti ja sosiaalisesti (Valtonen, 2009). Käytäntöteoreettisesti ajatellaan, että ihmisten toiminta ei ole siten kiinni vain yksilöstä. Niin kulutusyhteiskunta (Peattie & Collins, 2009) kuin odotukset ja soveliaisuuden taso kulutusyhteiskunnassa ovat osa sosio-materiaalisesti rakentunutta normaalia elämää, mitä elämme (Sahakian & Wilhite, 2014). Näin ollen, myös siihen, minkälaisia merkityksiä ja tietämystä asumiseen liittyy, millaisia kodit ovat, miltä hyvät kodit näyttävät ja mitä siellä tehdään, vaikuttavat sosiaalisesti muotoutuneet käytänteet (Hård, 2010).

Erityisenä kiinnostuksen kohteena on ilmastoviisaus niin kutsuttuna tietämisen käytänteenä (Davoudi, 2015). Ilmastoviisaus ymmärretään tässä tutkimuksessa hajautuneena käytänteenä (*dispersed practice*), johon liittyvää ymmärrystä voidaan toteuttaa erilaisilla elämänalueilla (Schatzki, 2001). Tuomme uutuusarvoa vallitsevaan käytäntöteoreettiseen kestävästä kulutuksesta tutkimukseen sillä, että yhdistämme hajautuneen tietämisen käytänteen kodin kontekstissa toteutettaviin asumiseen yhdistäviin käytänteisiin (*integrated practice*). Tästä viitekehyksestä kysymme: Miten ilmastoviisauteen liittyvä tietämisen käytänteenä näkyy kodin käytänteissä? Tutkimme tätä analysoimalla teemahaastatteluita, joihin osallistuneet (n=30) asuvat maaseudulla ja lähiöissä. Empiirisessä tarkastelussa kiinnitämme huomiota käytänteiden ymmärryksen (*understandings*) -elementtiin, etsien vastausta kysymykseen, miten kuluttajat ymmärtävät ilmastoviisaus-käsitteen asumisen yhteydessä.

Ilmastoviisas asuminen tietämisen käytänteenä

Kestävän kulutuksen tutkimuksen pyrkimyksenä on ymmärtää, miten vastata yksilöiden ja yhteisöjen perustarpeisiin ja parantaa heidän elämänlaatuaan luonto- ja sosiaalisia haittoja vähentäen (Middlemiss, 2018, p. 5; Akenji, 2019, p. 10). Kestävää kuluttamista on jaoteltu yhtäältä heikkoon (kuluta paremmin) ja vahvaan (kuluta vähemmän) kestävyyteen ja toisaalta systeemiseen lähestymistapaan, jonka keskiössä on käytänteiden muutos (Hobson, 2013; Middlemiss, 2018). Kulutustutkimuksen kentällä ovatkin viime vuosina painottuneet käytäntöteoreettiset tutkimusotteet, jotka ovat mahdollistaneet viimeisimmän suuntauksen mukaisen tarkastelun, mikä tunnistaa kulutuksen osana elämäntavan kokonaisuutta. Kun asumisen kestävyyttä on tutkittu käytäntöteorioiden näkökulmasta, keskiössä ovat olleet etenkin energiankulutuksen käytänteet kotitalouksissa (esim. Gram-Hanssen, 2010; Jalas & Rinkinen, 2016; Spurling, 2021). Tutkimusten mukaan energiankulutus on osa päivittäisiä käytänteitä, joita ei erityisemmin tule miettiä. Koska energiankulutus on osa "normaalia" tapaa toimia, kulutusta on usein vaikea vähentää.

Ilmastoviisaus (*climate wisdom*) on noussut poliittisen päätöksenteon ohjaamisen ajankohtaiseksi käsitteeksi - sen kautta peräänkuulutetaan eri toimialoilla, erityisesti maa- ja metsätaloudessa (esim. Kauppi ym., 2018, Kekkonen ym., 2023) ratkaisuja, joilla hillitä ilmastonmuutosta ja/tai vastata sen aiheuttamiin haasteisiin. Asumisen ilmastoviisaudesta on kuitenkin keskusteltu toistaiseksi verrattain vähän. Ilmastoviisaus ei ole myöskään toistaiseksi tieteelliseen keskusteluun vakiintunut käsite, vaan käsitettä on käytetty varsin kirjavasti. Tutkimuksissa ilmastoviisaudeksi on kutsuttu niin tietoperustaista lajiston ilmastonmuutokseen sopeutumisen tukemista eli luontokadon pysäyttämistä (Gray ym., 2020; Keeley ym., 2018) kuin ilmastonmuutoksen hillintänä kehystettyä päästöjen vähentämistä öljysektorilla (Brandt ym., 2018). Lisäksi käsitteellä on viitattu kulttuurisen yhteisön sisällä sosio-historiallisesti periytyvään tietämiseen ja toimintatapoihin ilmastonmuutoksen keskellä (Leduc, 2013). Asiantuntijakeskustelussa puolestaan ilmastoviisaan asumisen käsitteellä on tarkoitettu sekä aiheutettujen kasvihuonekaasupäästöjen minimoimista että myös ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautumista (HSY, 2017). Tieteellisessä tutkimuksessa ilmastoviisaus-käsitettä ei ole aiemmin käytetty kulutuksen tai asumisen tutkimuksen yhteydessä. Käsitteen keskeinen hyöty on sen mahdollisuuksissa jäsentää ratkaisuja ilmastonmuutoksen keskellä.

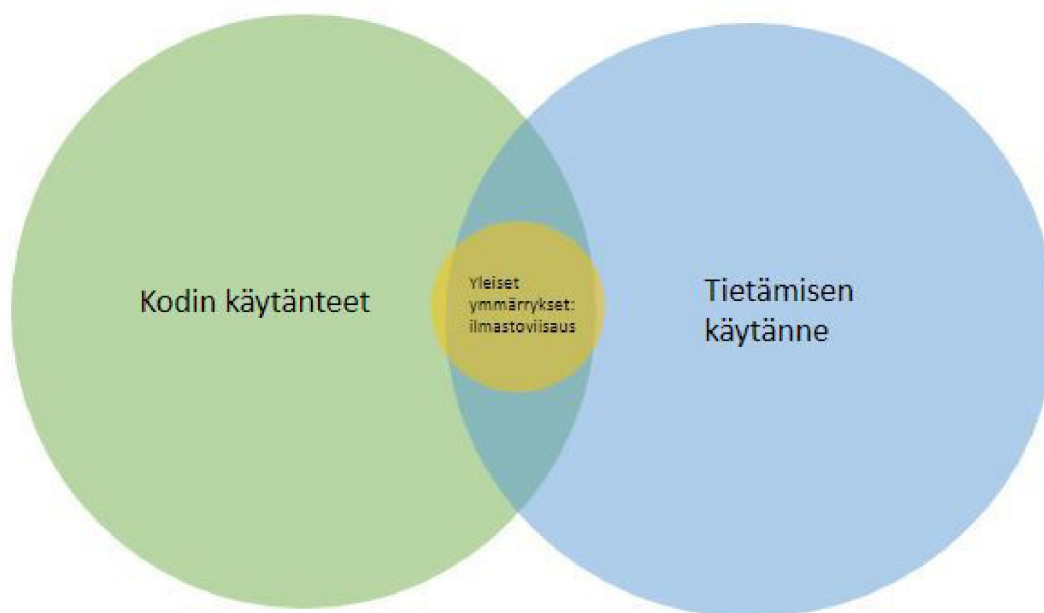
Ilmastoviisauden lähikäsitteitä on sen sijaan jonkin verran käytetty kulutustutkimuksessa. Boström ja Klintman (2017) käyttävät ilmastoystävällisen (*climate-friendly*) ja ilmasto-orientoituneen (*climate-oriented*) kulutuksen käsitteitä. Muita rinnakkaisia tapoja fokuoittaa kulutuksen ja ilmastonmuutoksen välisiin kytkentöihin on käsitteellistetty kirjallisuudessa muun muassa vähähiilisyyden (*low-carbon*) (esim. Schanes ym., 2016), hiiliviisauden (*carbon-wise*) (esim. Seyfang & Paavola, 2008) ja ilmastokestävyuden (*climate sustainability*) (esim. Kupsala ym., 2021) kautta, mutta yhtä lailla nämä käsitteet

ovat vakiintumattomia ja vailla selkeää määritelmää. Boströmin ja Klintmanin (2017) jäsenitys ilmastoystävällisestä kulutuksesta keskittyy perinteisiin keinoihin tehostaa ja vähentää kulutusta, mutta jättää vähemmälle huomiolle arkisten käytänteiden muutoksen.

Tässä tutkimuksessa sidomme ilmastoviisauden käsitteen keskusteluun tietämisen käytänteistä (esim. Davoudi, 2015), jossa viisaus nähdään dynaamiseen tietämisen prosessiin perustuvana käytännön ratkaisujen tekemisenä (*practical judgement*). Davoudin (mt.) määritelmän mukaan tietämisen käytänteet koostuvat keskenään vuorovaikutuksessa olevista tiedoista (*knowing what?*), taidoista (*knowing how?*), moraalisisista pohdinnoista (*knowing to what end?*) ja toiminnasta (*action*). Tietämisen käytänteiden elementit rakentuvat siis samankaltaisesti kuin Warde (2005) on eritellyt käytänteiden anatomiaa koostuen proseduureista (eksplisiittiset toiminnan säännöt ja ohjeet, "*know-that*"), ymmärryksistä (hiljaiset kulttuuriset kaavat, "*know-how*") ja emotionaalisista sitoumuksista (tunteet ja lopulliset päämäärät), jotka näkyvät arjen toimien suorittamisissa.

Käytäntöteoreettisessa kulutustutkimuksessa tunnustetaan, että ekologinen kestävyys ei välttämättä ole käytänteiden tarkoitus, vaan kestävyys on mahdollisesti osa erilaisia käytänteitä kiinnittyen yleisen ymmärryksen elementtiin (Gram-Hanssen, 2021). Aiempi tutkimus kuitenkin osoittaa, että kestävyys ei näytä olevan osa arjen käytänteitä. Aron (2020) mukaan kestävyys nähdään kaukana päivittäisestä arjesta, jolloin sen epäkäytännöllisyys vaatii tutustumista, aikaa tai rahaa. Energiatohkeita talot eivät välttämättä toimi odotustenmukaisesti, sillä energiatohkeuden lisäämiseksi asiakkaalla pitää olla siihen taitoja, aikaa ja motivaatiota (Breadsell ym., 2019). Kestäviä tapoja toimia ei tulisi joutua valitsemaan erikseen, vaan kestävyys tulisi rakentuneena osaksi sosiaalisia käytänteitä.

Lähestymme ilmastotietämisen käytänteitä niin kutsuina hajautuneina käytänteinä (Schatzki, 2001). Tulkintamme hajautuneista käytänteistä on yhteneväinen esimerkiksi Valtosen (2009) tutkimuksen kanssa, jossa kehon koko nähtiin tulevan määritellyksi yhteiskunnan eri kentillä toteutetuissa käytänteissä. Vastaavasti Leipämaa-Leskisen ja muiden (2016) tutkimus köyhyyden viitekehyksessä toteutetuista, mutta lukuisille eri elämänalueille jakautuneista käytänteistä esimerkittäjä hajautuneiden käytänteiden aikaisempaa tutkimusta. Sen sijaan asumisen käytänteet näemme yhdistävinä käytänteinä (Schatzki, 2001), joissa monimuotoiset käytännöt nähdään keskittyvän jonkin tietyn asian ympärille kuten sauvakävelyn (Shove & Pantzar, 2005). Tässä tutkimuksessa lähestymme ilmastoviisasta asumista tarkastellen, miten ilmastoviisauteen liittyvä hajautunut tietämisen käytänteet näkyvät asumisen yhdistävissä käytänteissä. Tutkimuksemme painopisteessä ovat jaetut yleiset ymmärrykset, joiden voidaan yhdistävän tietämisen käytänteiden ja arjessa toteutettavat kodin käytänteet toisiinsa (Kuvio 1).

Kuvio 1. Kodin ja tietämisen käytänteiden risteyskohdassa jaetaan yleisen ymmärryksen elementti.

Aineisto ja menetelmät

Käytämme tutkimusaineistona teemahaastatteluaineistoa. Käytänteitä tutkittaessa aiemmissa tutkimuksissa on käytetty juuri haastatteluita tutkimusmenetelmänä (esim. Gram-Hanssen, 2010; Rinkinen & Jalas, 2017). Haastatteluja (n=30) täydentää osallistujien kirjoittama päiväkirja-aineisto sekä esikysely, jossa kysyttiin osallistujien taustatiedot mukaan lukien huolestuneisuuden taso ilmastonmuutoksesta. Tutkimukseen osallistuvat asuvat maaseudulla ja lähiöissä Etelä- ja Itä-Suomessa, mutta suurimmaksi osaksi Helsingissä, Vantaalla ja Joensuussa. Osallistujat ovat 30–73-vuotiaita ja heistä 26 identifioituu naiseksi ja mieheksi neljä. Kaksikymmentä heistä asuu lähiöissä, kun taas maaseutumaisilla alueilla asuu kymmenen (Liite 1). Osallistujat on saatu sosiaalisen median kautta yhteistyössä eri kaupunkien ja DeCarbon-Home-tutkimushankkeen sidosryhmäkumppaneiden kanssa. Osallistuneet rajattiin niihin, jotka asuvat lähiöissä ja maaseutumaisilla alueilla johtuen hankkeen tavoitteista.

Päiväkirja-aineisto kerättiin ennen haastatteluja touko-kesäkuussa 2021. Osallistujat kirjoittivat päiväkirjaa kuvaillen muutamia arkisia tilanteita, jolloin heidän huomionsa on kiinnittynyt kotiin ja sen kulutukseen. Päiväkirja-aineistoa hyödynnettiin haastattelurunkoa tehdessä siten, että yhden haastattelun teeman sisältö syntyi sen mukaan, mitkä aiheet (lämpötilan säätely, kodin ylläpito ja veden kulutus) korostuivat päiväkirjoissa. Niiden haastatteluosallistujien (n=14) päiväkirjatekstejä, jotka olivat kirjoittaneet päiväkirjaa, hyödynnettiin haastatteluissa kyseisen teeman aikana virikkeinä kyseisen teeman keskustelussa. Se tarkoittaa sitä, että yhteen päiväkirjatekstiin palattiin ja osallistuja sai kertoa siitä lisää omin sanoin. Ne, jotka eivät olleet kirjoittaneet päiväkirjaa, saivat sen

sijaan miettiä joitain tapahtumia tai rutiineja, jotka koskevat lämpötilan säätelyä, kodin ylläpitoa sekä veden kulutusta ja kertoa samalla tavalla niistä kuin päiväkirjaa kirjoittaneetkin.

Haastattelut toteutettiin loka-marraskuussa 2021. Haastateltaviksi pyrittiin saamaan niitä, jotka olivat osallistuneet päiväkirjan kirjoittamiseen, mutta lopulliseen otokseen tuli mukaan myös heitä, jotka eivät olleet kirjoittaneet päiväkirjaa (n=16). Haastatteluteemat olivat asumisen ratkaisut käytännössä, asumisen käytänteiden elementit, ilmastoviisaus asumisessa sekä asumisen unelmat ja tulevaisuus. Tässä tutkimuksessa keskitymme erityisesti teemaan ilmastoviisas asuminen. Teemaan kuului tarkentavia kysymyksiä esimerkiksi siitä, mitä osallistujalla tulee mieleen ilmastoviisaasta asumisesta, millainen ihminen asuu ilmastoviisaasti ja mitä asumisessa tulisi tehdä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (Liite 2). Ilmastoviisauden käsitettä sen sijaan ei avattu osallistujille, vaan tarkoitus oli antaa osallistujan itse kuvata sen merkitystä.

Haastattelut tehtiin asukkaiden kodeissa tai etäyhteyksin Zoom- tai Teams-videokuvan avulla. Haastatteluista 16 on tehty osallistujan kotona ja 14 etäyhteyksin. Kun haastattelu tehtiin asukkaan kotona, asunnossa kierrettiin samalla, kun osallistuja kertoi kodistaan. Etäyhteyksillä tehdyssä haastattelussa haasteltavaa pyydettiin kiertämään videokuvan kanssa kodissaan tai kertomaan kodista omin sanoin. Tutkijat ottivat samalla kuvia osallistujien kodeista. Etä- ja kotihaastattelut eivät eronneet toisistaan paitsi mahdollisesti muutamassa niistä tilanteista, joissa osallistuja ei etähaastattelussa päässyt kiertämään kotonaan ja näin näyttämään, mitä siellä on. Kierroksen aikana on esitetty tarkentavia kysymyksiä esimerkiksi kotona olevista laitteista tai tiloista, ja jos osallistuja ei ole osannut kertoa kodistaan tarkasti ilman kierrosta, niin jotain on voinut jäädä kysymättä. Aiemmin tehdyt haastattelut muille kuitenkin auttoivat siinä, mitä kannattaa kysyä. Kaiken kaikkiaan oleellimmat kohdat haastattelusta tämän tutkimuksen kannalta kohdistuivat teemaan kolme (Liite 2), johon kierros ei ole kuulunut. Haastattelut kestivät 22–111 minuuttia ja keskimäärin 46 minuuttia. Yhteensä litteroitua tekstiä on 256 sivua fonttikoossa 8. Lisäksi aineistoon kuuluu valokuvia osallistujien kodeista ja havainnointimuistiinpanoja, mutta niitä ei ole käytetty apuna analyysissä.

Aineiston läpikäynti aloitettiin litterointien lukemisella, äänitteiden kuuntelulla ja videoiden katsomisella. Litteroiduista haastatteluista poimittiin analysoitavaan näytteeseen kaikki ne kohdat, joissa puhutaan jotain ilmastoviisauteen ja ilmastonmuutokseen liittyvää. Yhteensä tällaista aineistoa on 32 sivua fontilla 8. Sen jälkeen tästä rajatumasta aineistosta valittiin lähilukuun kaikki ne kohdat, joissa osallistuja jollain tavalla kuvaa, mitä ilmastoviisaus on. Emme määritelleet, mitä asuminen tässä kontekstissa tarkoittaa ja millaisia käytänteitä siihen liittyy, vaan osallistujat saivat itse määritellä ilmiötä. Maaseudulla ja lähiöissä asuvien vastauksia vertailtiin soveltuvin osin toisiinsa. Käsittelemme lähiöiden ja maaseudun eroja analyysiä läpikäydessämme.

Analyysissa on hyödynnetty temaattista sisällönanalyysiä ja käytänteoreettista luentaa. Analyysissa teemoiksi muodostettiin energialähteet, luontosuhde, liikkuminen, ruoka, energiankulutuksen vähentäminen, veden kulutuksen vähentäminen, tavaroiden kulutuksen vähentäminen, kierrättäminen, tavaroiden jakaminen ja tiedon jakaminen. Käytänteoreettinen luenta (ks. esim. Halkier, 2009; Warde, 2005) tarkoittaa tässä sitä, että teemoitellun aineiston seuraavassa analyysivaiheessa keskityttiin tarkastelemaan ilmastoviisaaseen asumiseen liitettyjä sanomisia ja tekemisiä sekä tunnistamaan keskeisiä käytänteiden elementtejä. Tällä tavoin analysoimme ilmastoviisasta asumista yhtäältä hajautuneiden tietämisen käytänteinä sekä toisaalta yhdistävien kodin käytänteinä ja järjestimme aineiston kahteen pääkokonaisuuteen: ymmärryksiin ilmastoviisaasta asumisesta osana tietämisen käytännettä ja asumisen ilmastoviisauteen kodin käytänteissä.

Ilmastoviisaus tietämisen ja kodin käytänteissä

Tässä luvussa tarkastelun keskiössä ovat ensin hajautuneet tietämiseen käytänteet. Ensimmäisen alaluvun luennassa korostuu, miten tutkimuksen osallistajat määrittelevät ilmastoviisautta tai ilmastoviisasta asumista tietämensä kautta. Toisessa alaluvussa analysoimme rakentuu erilaisten kodin käytänteiden kautta – miten ymmärrykset ja tietäminen näyttäytyvät osana niitä.

Ymmärrykset ilmastoviisaasta asumisesta osana tietämisen käytännettä

Tietäminen ilmastoviisauden käsitteestä

Aineiston perusteella ilmastoviisasta asumista on kodin piirissä tapahtuvat ilmastonmuutosta hillitsevien, luonnon monimuotoisuuden lisäämisen ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen käytänteiden suorittaminen. Osallistajat määrittelevät asumisen laajasti, sillä siihen kuuluvat esimerkiksi myös ruoka ja liikkuminen paikasta toiseen. Kodin ympäristöllä tarkoitetaan omaa pihapiiriä, mutta myös omaa taloyhtiötä ja omaa asuinalueita laajemmin. Tämä osoittaa hyvin sitä, kuinka erilaiset kuluttajien suorittamat käytänteet ovat yhteydessä toisiinsa (Halkier ym., 2011) ja etenkin kodin käytänteisiin (Hagbert, 2016). Osallistajat toivat hyvin esille sitä, kuinka asuinpaikalla on väliä liikkumisvaihtoehtojen suhteen tai kuinka maaseudulla asuvalla voi olla suurempi mahdollisuus omavaraisuuteen ruoan suhteen kuin kaupungissa asuvalla. Emme kuitenkaan käsittele liikkumista ja ruokaa tässä artikkelissa tarkemmin, vaan keskitymme juuri asumiseen.

Kun haastateltavilta kysyttiin, mitä heillä tulee mieleen käsitteestä ilmastoviisaus asuminen, käsite ei ollut kaikille helposti hahmotettava ja siten vastaamista on joissain haastatteluissa helpotettu ehdottamalla ilmastoviisaus-käsitteen tilalle samankaltaista sanaa kuten ympäristöystävällinen tai vähähiilinen. Nämä sanat olivat joillekin ymmärrettävämpiä, mutta siltikin osalle vaikeita hahmottaa. Toisaalta haastateltavat osallistuivat myös käsitteellistämiseen; esimerkiksi

osallistuja 27 ehdotti käsitettä ekologinen asuminen, sillä hänen mielestään se on kokonaisvaltaisempi kuin ilmastoviisas asuminen. Ekologisessa asumisessa huomion keskiössä olisi luonto laajemmin, kun ilmastoviisas-käsite rajoittuu nimensä mukaisesti vain ilmastoon.

Kuluttajien näkemykset siitä, mitä ilmastoviisas asuminen on, ovat melko yhteneviä keskenään. Ilmastoviisaus voi olla kuitenkin hyvin olla erilaista maaseudulla tai kaupungissa asuvalle, kuten maaseudulla asuva osallistuja 5 kuvaa:

Että eka ajatus, mikä tuli mieleen, että vaikka pienessä kerrostaloasunnossa iso perhe, ei autoa, ja uusi se kerrostalo, missä on kaikki älylaitteet ja ledivalot ja kaikki muut. Siellä toimii kierrätys ja ei tarvii tosiaan sitä ommaa autoa, pääse julkisilla tai pyörillä liikkumaan. Mut sitte, toisaalta tulee taas sitten mieleen tämmönen maaseutualue, missä viihdytään paljon kotona. Se luonto on siinä lähellä. Ja kasvatetaan paljon ite, ne syötävät, ja saahaan ne syötävät siitä läheltä, joka taas sitä kautta. Et tulee oikeestaan tämmöstä kaks, toisistaan ääripäätä varmaan. -Osallistuja 5

Maaseudulla asuvien ja lähiöissä asuvien vastaukset eroavatkin hieman toisistaan, mikä voi johtua siitä, että maaseudulla ja lähiöissä eläminen ylipäättänsä voi olla erilaista. Tutkimusten mukaan kaupunkilaisten synnyttämät päästöt henkilöä kohden ovat suuremmat kuin maaseudulla asuvien, sillä kaupunkilaiset kuluttavat enemmän lämmitykseen, sähkөөn, tavaroihin, palveluihin ja matkailuun (Heinonen & Junnila, 2011). Rakennusten energiatehokkuuskaan ei laske kaupunkilaisten päästöjä (Ottelin ym., 2015; ks. myös Breadsell ym., 2019). Kuitenkin Dubois'n ynnä muiden (2019) mukaan demografiset tekijät ja asunnon koko ovat tärkeämpiä päästöerojen selittäjiä kuin se, asuuko kaupungissa vai maalla.

Tietäminen ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteista

Joidenkin osallistujien vastauksissa näkyy, että ilmastoviisaana on pidetty tekoja, joilla on enemmänkin vaikutusta luonnon monimuotoisuuteen, kuten nurmikon leikkaamatta jättäminen. Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden suojelu ovatkin yhteydessä: monet samat asiat aiheuttavat ilmastonmuutosta ja luonnon monimuotoisuuden vähentymistä ja ilmastonmuutos heikentää myös luonnon monimuotoisuutta sekä luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen edistää ilmastonmuutosta. Siten myös samoilla teoilla voidaan hillitä kumpaakin uhkaa. Esimerkiksi yksi osallistuja (29) piti ilmastoviisaana sitä, että he puolisonsa kanssa kasvattavat tontillaan puita. Puuthan sitovat hiilidioksidiä, joten puiden kasvattamisella on myönteinen vaikutus ilmastoon, mutta toisaalta metsä antaa myös kodin muillekin eliöille ja näin edistää luonnon monimuotoisuutta. Lisäksi yksi osallistuja (8) pohti myös ilmastonmuutokseen sopeutumista viherkatoilla ja vettäläpäisevillä pinnoilla tahoyhtiöiden pihalla.

Tietäminen energialähteistä

Ilmastoviisaan asumisen tietämisen käytännön tietoelementti tuli esiin aineistoissamme selkeästi, kun lähes jokainen osallistuja yhdisti ilmastoviisaan asumisen jollain tavalla energiaan, sen kulutukseen sekä energianlähteisiin. Ilmastoviisaina energianlähteiksi tunnistettiin aurinkovoima (aurinkopaneelit), maalämpö, tuulivoima, puulämmitys, ilma(vesi)lämpöpumppu ja kaukolämpö. Ilmastomuutosta nopeuttaviksi energianlähteiksi tiedettiin fossiiliset energianlähteet: öljy ja kivihili.

Aineistomme kuitenkin osoitti myös, miten ilmastoviisauteen liittyvä tieto ei ole yksiselitteistä ja kaikkien jakamaa. Esimerkiksi energialähteiden ilmastoviisauteen liittyi ristiriitaista tietoa: vaikka joillekin kaukolämpö näyttäytyi ilmastoviisaana, niin osan toiveissa oli taloyhtiön siirtyminen maalämpöön. Kaukolämmön lämpö tuleekin eri energiayhtiöissä eri lämmönlähteistä ja siten toisissa energiayhtiöissä tarjotaan ilmaston näkökulmasta parempaa energiaa kuin toisissa. Toinen esimerkki ristiriitaisesta tiedosta energianlähteisiin liittyen kosketti uusia energianlähteitä, kuten ilmavesilämpöpumppuja. Alla olevassa sitaatissa osallistuja 13 pohtii, ovatko uudet energiaa tuottavat laitteet oikeasti ilmastoviisaita, sillä ne vaativat lisää kaivostoimintaa:

Onhan nyt nää ilmavesilämpöpumput ja kaikki tämmöset mitkä on tosi hienoja. Mutta sitten mä aina aattelen myöskin sitä että mitä se sisältää semmonen elektroniikka. (--) Kun kyllähän ilmaston lämpenemiseen vaikuttaa myöskin sitten tää kaivostoiminta ja sitten se että miten se, onko se eettisesti oikein että jossain kehitysmaissa on kaivostoimintaa jossa ihmisillä on huonot työolosuhteet ja luonnosta vähät välitetään. Toisaalta en mä haluais kauheesti Suomeenkaan. -Osallistuja 13

Vaikka osallistujilla olisi ollut tietoa energiamuotojen ilmastoviisaudesta, se ei välttämättä materialisoitunut toimiin siten, että he itse olisivat käyttäneet ilmastoviisaana pitämäänsä energiamuotoa. Useimmille tällaisille osallistujille taloudelliset syyt estivät energialähteen vaihtamisen:

Ainut semmonen mikä, meitä kumpaakin harmittaa ja huolestaa on se että kun tässä on öljylämmitys edelleenkin, ja talous ei riitä siihen että sen vois muuttaa. Ei edes näillä avustuksilla että mikä se tulee olemaan sit se ratkaisu (--) Kun kuitenkin se paine on kova et öljylämmitys pitäis loppua et mitenkä tässä sitten. Et se on semmonen ehkä huoli, tässä asiassa. (--) Siihen kun, satsattais että keksittäis muita ratkaisuja semmosia mitkä toimii ja kuitenkin niin että voitais hyödyntää jo olemassa olevaa. Sanotaan et ihan tämmösenä konkreettisenä esimerkkinä et öljyn tilalle voitais, tai kehitettäis biopolttoöljyä mikä voidaan hyödyntää, nykyisissä lämmitysmuodoissa. -Osallistuja 13

Vaikka ilmastomuutoksen hillintä näyttäytyi usein lopullisena päämääränä energianlähteen vaihtamisessa, vaikuttivat käytännön ratkaisuihin muutkin

päämäärät, kuten yllä esitetty taloudellisuus. Vastaavasti osallistujat toivat esiin, että satsaus aurinkopaneelisiin tai maalämpöön ei kannata, sillä ne eivät maksa itseään takaisin järkevässä ajassa. Muita ilmastoviisaiden käytänteiden toteuttamista estäviä syitä oli esimerkiksi asunnon kuuluminen kuolinpesän yhteisöomistukseen tai taloyhtiön hidas toiminta.

Kuitenkin ilmastoviisaisiin toimiin ryhtyminen näyttäytyi usein käytännön toteuttamisesta syntyvinä positiivisina tuntemuksina. Esimerkiksi osallistuja 24 oli asennuttanut katolleen aurinkopaneelit ja iloitsi siitä, että paneelit tuottivat kesäaikaan sähköä jopa enemmän kuin tarvitsi:

Varmaa just tähän aikaan vuodesta on käyny nii että nyt mä kulutan jo enemmän sähköä ku mitä katolta tulee, nii nyt mä tavallaan käytän sitä sinne virtuaaliakkuun mennyttä virtamäärää. Ja saan tavallaan ilmasta virtaa sitte jonkin aikaa kunnes, veikkaisin et joskus tammikuun paikkeilla sitte palaan normaalikuluttajaksi. Sitte tuolta katolta ei tuu oikein mitää ja se sähkö mitä käytän niin tulee sitte jo akun ulkopuolelta, eli maksaa sen normaalin verran. Must se on kyllä kiva systeemi ja on saanu mut harkitsemaan jopa lisäpaneelien laittamista että jos pystyis olemaan sähkömavaranen nii se ois ihan kiva. -Osallistuja 24

Käytänteiden toteuttamiseen näyttäisi linkittyvän se, millaisiin lämmitystapoihin itsellä on mahdollisuuksia, esimerkiksi puulämmitys jakoi osallistujien näkemyksiä. Monilla haastatteluihimme osallistuneilla oli valmius käyttää takkaa lämmitykseen, mutta se ei ollut välttämättä ainoa lämmitysmuoto. Monille takanlämmittäminen oli tunnelmaa luova elementti osoittaen käytännön emotionaalista elementtiä. Myös Jalaksen ja Rinkisen (2016) tutkimus tuo esiin, että puulämmitykseen liittyy työtä, mutta myös nautintoa. Yksi pariskunta (osallistuja 29) kertoi kasvattavansa tontillaan enemmän puita kuin polttopuina käyttävät, joten heillä oli myönteinen suhtautuminen puunpolttoon. Yleisemmin puulämmitykseen kuitenkin linkittyi enemmän kielteisiä näkökulmia kuin myönteisiä. Puu on uusiutuva energiamuoto, mutta puiden kaataminen ja poltto heikentävät hiilinieluja ja voivat tuottaa suurempia ilmastovaikutuksia kuin fossiiliset polttoaineet (Savolahti, 2020). Osallistujat pitivät syynä myös sitä, että puulämmitys tuottaa haitallisia pienhiukkasia. Kaksi osallistujaa (3, 16) toikin esiin tietämisen käytännön ymmärrykseen liittyvän elementin (*know-how*) mainitessaan, että puut pitää aina polttaa kuivina.

Asumisen ilmastoviisaus kodin käytänteissä

Energialähteen valinnan ohella asumisen ilmastoviisauden tunnistettiin tarkoittavan niin lämmitys- kuin sähkölaitteiden käyttämisen energiankulutuksen vähentämistä, mutta lisäksi veden kulutuksen vähentämistä. Lisäksi osallistujat toivat esiin tehokasta resurssien käyttöä keskustelemalla tavaroiden ostamisen vähentämisestä, jakamisesta ja kierrätyksestä. Tässä osiossa keskitymme analysoimaan näihin toimiin kytkeytyviä kodin käytänteitä.

Lämmintä pukeutumista ja pieniä asuntoja - lämmitysenergian kulutuksen vähentäminen

Osallistujat mainitsivat usein lämmitys- ja viilennyskäytänteet, kun he pohtivat, mikä on ilmastoviisasta asumista. Lämpö- ja myös viilennysenergian käyttö aiheuttaakin suurimman osan kodissa syntyvistä kasvihuonekaasupäästöistä. Tilastokeskuksen (2022a) mukaan vuonna 2021 kotitalouden kuluttamasta energiasta kotien lämmitykseen kului 67 prosenttia. Ymmärrys näkyi niin, että asunnon tai talon lämpötilaa tulisi heidän mielestään laskea tai sitten pitää joitakin huoneita kylmänä tai viileämpänä kuin muita asunnon huoneita. Käytännä toteutui esimerkiksi yhdellä osallistujalla (13) niin, että automaattitermostaatti hoiti lämpötilasäätelyn tehtävää. Viileämpään lämpötilaan sopeuduttiin pukeutumalla lämpimämmin. Vaikkakin asuntojen sisälämpötila on noussut vuosien varrella (Kuijer & Watson, 2017), lämmin sisälämpötila talvella sai jopa paljon ihmetystä, koska se ymmärrettiin käytänteen vastaisena:

*Miks ihmeessä on sisällä 24 astetta ja sitten riisutaan sortseihin, voi olla 19 astetta ja pistää pitkähihaisen puseron. Että ihan turhan kuumassa ollaan.
-Osallistuja 16*

Osallistujat ymmärsivät, että isot asunnot eivät ole ilmastoviisaita, sillä niiden lämmittämiseen kuluu paljon energiaa. Silti Tilastokeskuksen (2022b) mukaan suomalaisten asuntojen neliömäärät ovat kasvaneet kolmessakymmenessä vuodessa kymmenen neliötä asukasta kohden. Asuinneliöitä kasvattaa myös lisäasunnot eli vaikkapa vapaa-ajan-asunnot. Kahden asunnon elämä ei näyttäytynyt ilmastoviisaana, sillä monipaikkainen asuminen lisää neliöiden ja energiankulutuksen lisäksi myös muunlaista kulutusta kuten liikkumista paikan päälle. Monikaan ei kuitenkaan ollut valmis muuttamaan pienempään asuntoon, esimerkiksi sen takia, että on tottunut tiettyyn väljyyteen tai koki, että heidän asunnossaan on kohtuullisesti neliöitä. Shove (2003) perustelee kuinka se, mihin olemme tottuneet, vaikuttaa siihen, mitä pidämme mukavana. Lisäksi erilaisten teknologisten ratkaisujen olemassaolo mahdollistaa ymmärryksen siitä, että elämäntyylä ei tarvitsekaan muuttua ja voi jatkaa elämistä nykyisenkaltaisten standardien mukaan (Jensen & Gram-Hanssen, 2008). Suomessa asuntojen koko tulisi kuitenkin laskea viisikymmentä prosenttia, jotta ne vastaisivat ilmastotavoitteisiin (Cohen, 2021).

Energiankulutuksen vähentäminen ymmärrettiin myös energiatehokkuutena, mikä tarkoitti sitä, että lämpöä ei päästettäisi "harakoille". Energian hukkaaminen näyttäytyy siten moraalisesti latautuneena turhuutena. Energiatehokkuus ymmärrettiin myös ikkunoiden ja muiden kodin osien tiivistämisenä sekä eristämisenä. Erityisesti maaseudulla käytännettä toteutettiin rajaamalla lämpöä tietylle alueelle mattojen, villtien tai verhojen avulla. Kuluttajien energiahukkaa välttävässä luovissa käytännön ratkaisuissa yhdistyy siis tietoa, taitoa ja toimintaa.

Täysiä koneita, valojen sammuttelua ja käsin tekemistä - sähkölaitteiden energiankulutuksen vähentäminen

Sähkölaitteiden määrä sekä koko ja siten niiden vaatima energiamäärä on kasvanut vuosien varrella (Jacobsen, 2019; Sahakian, 2022). Osallistujien mielestä sen sijaan pitäisi toteuttaa sellaisia käytänteitä, joissa sähköä kuluu vähemmän, jotta ymmärrys ilmastoviisaudesta voisi toteutua. Ymmärrys näkyi konkreettisesti esimerkiksi ruohonleikkuukäytänteessä, sillä bensa- ja sähkökäyttöiset ruohonleikkurit ymmärrettiin käytänteen vastaisena. Samoin pyrittiin ostamaan vähän sähköä kuluttavia laitteita ja sammuttamaan valoja tai käyttämään led-valoja. Pyykinpesukoneen ja astianpesukoneen käytön osalta suosittiin ekopesuohjelmia ja koneiden käyttöä täysinä. Muutamakin mainitsi, että ei halua kuivata pyykkejä kuivurissa, sillä heidän ymmärryksensä mukaan se kuluttaa paljon sähköä:

On ollut keskustelua että otettaisko pesutorni. Koska se vähentäis pölyä, mut sitte taas kun me mietimme aina näitä just, energiankulutusta, siis ihan luonnon takia, niin se on jotenkin epäselvää että kannattaako se ottaa vai ei. Mieheni sanoo että se kun kuivaa täällä sähkölämmitteisessä tilassa niin se kuluttaa enemmän, mutta en mä tiedä. (--) se on vähän ärsyttävää kun ne on ne pyykit tossa keskellä kylppäriä, mutta mieluummin mä pidän ne siinä jos se vaan säästää energiaa. Siis luonnon kannalta, vaik meil on kyllä ekosähkö mutta kuitenkin. -Osallistuja 2

Tekstiilien huollolla on iso vaikutus tekstiilien elinkaaren aikaisista ympäristöllisistä vaikutuksista, sillä pelkästään koneellisesta tekstiilien kuivauksesta syntyy 60 prosenttia tekstiilien elinkaaren aikaisista päästöistä (Allwood ym., 2006, p. 40). Edellinen sitaatti (osallistuja 2) tuo myös hyvin esille sen, että tietämisen käytänne on epävarmuuden sävyttämä ja siten ilmastoviisauden toteutuminen käytänteessä on epävarmaa. Lisäksi samassa taloudessa asuvien tulee myös neuvotella keskenään uusista tavoista ja hankinnoista. Kaikilla samassa kotitaloudessa ei ole välttämättä samanlaisia emotionaalisia sitoumuksia kestävyys suhteen. Kuten yhdessä perheessä osallistuja (28) harmitteli, kun muut perheenjäsenet eivät ole saaneet samanlaista "herätystä" kestävyysasioiden suhteen, joten muutosta ilmastoviisaampaan asumiseen oli vaikeampi toteuttaa.

Yksi osallistuja (29) teki kotitöitä käsin, koska ymmärsi koneiden välttelyn ilmastoviisaaksi tavaksi vähentää sähkönkulutusta. Ilmastoviisaaksi ymmärrettiin myös sähkölaitteiden käytön ajoitus. Se, milloin energiaa kulutetaan vaikuttaa myös ilmastoon, sillä ennen kuin sähkön varastoinnista tulee käytäntö, sähköä tulee tuottaa paljon juuri niinä hetkinä, jolloin sitä myös tarvitaan (Spurling, 2021). Esimerkiksi pyykinpesua pidettiin sellaisena sähkönkulutuksen, joka voidaan aurinkopaneelitalouksissa ajoittaa auringonpaisteiseen hetkeen, jotta ei tarvitsi turvautua ostettuun (ja vähemmän ilmastoviisaaseen) sähkөөn.

Lyhyitä suihkuja ja kaivovettä puutarhaan - vedenkulutuksen vähentäminen

Energiankulutuksen vähentämisen lisäksi monet osallistajat puhuivat vedenkulutuksen vähentämisestä. Maaseudulla ja lähiöissä asuvien ymmärrys ilmastoviisaudesta näkyi hieman erilaisina käytänteinä, sillä maaseudulla on mahdollisuus jopa omavaraisuuteen veden suhteen. Maaseudulla vedenkulutuksen vähentäminen näkyi esimerkiksi kaivoveden käyttönä pihan ja kasvien kasteluun tai ulkokuuressa käyttämisenä. Lähiöissä ymmärrys ilmastoviisaudesta toteutui käymällä lyhyissä suihkuissa tai ainakin sellainen tapa nimettiin ilmastoviisaaksi. Mallerin ynnä muiden tutkimuksessa (2012) tutkittavat olivat myös yrittäneet tehostaa veden käyttöä olemalla suihkussa vähemmän aikaa sen sijaan, että olisivat harventaneet peseytymisvälejä. Handin ynnä muiden (2005) mukaan ihmiset käyvät nykyään suihkussa enemmän kuin koskaan. Jokapäiväinen tai jopa useammin päivässä tehty pesu suihkussa on normaali rutiini, jota voi olla sosiaalisista ja fyysisistä syistä epämukavaa muuttaa. He perustelevat kuinka teknologian kehittyminen on luonut tämän käytänteen ja korvannut viikoittaisen kylvyn (tai Suomessa viikoittaisen saunan). Veden käyttöä yritettiin vähentää myös pesukoneita käyttäessä. Seuraava osallistuja kertoi siitä, miten yrittää astianpesussa säästää vettä, mutta hänen kumppaninsa ei ollut samoilla linjoilla säästöstä:

No joo mähän ite oon semmonen että mä tykkään kerätä niitä astioita sinne ja sitten mä kerran viikossa pesasen ne siinä koneessa. (--) Mutta sitten mun kaveri tykkää pestä joka päivä astioita. Et se kaks lautasta pesee. Ja mä oon sanonu että se vie enemmän vettä se kun sä lotraat niitten kahen astian kanssa siinä aina ja sit hän väittää toisin että se vie vähemmän vettä. Mutta me ei olla päästy siihen kompromissiin että kumpi se vie enemmän vettä.
-Osallistuja 7

Nykytiskikoneet käyttävät vettä vähemmän kuin mitä kuluisi astioita käsin pestessä, mutta sitä on vaikea tunnistaa, kun koneen kuluttamaa vettä ei näe. Cowanin (1983) mukaan se tehtävä, jota varten kodinkone on keksitty, tehdään nykyään useammin kuin silloin, kun naiset hoitivat tehtävän omin käsin, vaikkakin tavoitteena on ollut vähentää työn määrää.

Kierrätystä, jakamista ja lajittelua - tavarakulutuksen vähentäminen

Kuten Luukkosen (2020) tutkimuksessa, meidänkin tutkimuksemme osallistajat yrittivät toteuttaa kulutuksen vähentämisen käytännettä kieltäytymällä, rajoittamalla ja etsimällä vaihtoehtoja. Kulutuksen vähentämisen käytänteessä ymmärrys näkyi esimerkiksi niin, että ei osteta turhina pidettyjä asioita ja uusita jatkuvasti elektroniikkalaitteita. Lisäksi tavaroiden kierrätys ja käytettyjen tavaroiden kuten huonekalujen käyttö nähtiin vähentävän kulutuksen päästöjä. Osallistuja 16 puhui myös siitä, kuinka vanhoja tavaroita kuten vaatteita voi korjata ja parsia, mutta Gregsonin ynnä muiden (2009) mukaan tällainen tavaroiden

ylläpito vaatii käytänteen osaamista, jotta se voisi toteutua. Lisäksi käytänne ymmärrettiin myös niin, että kun ostaa jotain, niin pitäisi ostaa ekologista. Useampi osallistuja mainitsi juuri ympäristöystävällisen seinämaalain, joka ymmärrettiin kemikaalittomaksi ja siten ilmastoviisaaksi. Maaseudulla asuvat mainitsivat myös itsetekemisen ja käsityöt. Tällöin voidaan itse vaikuttaa siihen, millaisista materiaaleista asioita valmistaa ja siten kenties vaikuttaa siihen liittyviin päästöihin. Lisäksi köyhyys, pienituloisuus ja nuukuus mahdollistivat ilmastoviisaan elämän: jos ei ole varaa ja kiinnostusta kuluttaa, niin päästöjäkään ei synny:

Se on tietysti myös että koska on aina ollu kohtalaisen pienituloinen, niin ei oo sillai tarvinnu miettiä että hirveästi himottaisi taas ostaa uusi sohva ja sitä ja tätä, koska ei kuitenkaan oo varaa niin tavallaan. Ne menee ihan sillai rintarinnan että, kulutusmahdollisuuksia ei myöskään ole valtavasti niin sitten ei sikälikään sitä luopumista ole kamalasti. Mutta ei niitä nyt sillai kaipaa.
-Osallistuja 1

Leipämaa-Leskisen ynnä muiden (2016) mukaan vastakulutukseen tilanteessa, jossa ei ole lähtökohtaisesti varaa kuluttaa, voi kuulua myös kulutuksen kritisointia. Se voi esiintyä niin, että hyvinvointiin ei pyritä materialistisin keinoin, joka taas kyseenalaistaa kulutukseen perustuvan talousjärjestelmän. Vastakulutus voi olla myös elintapa tilanteessa, jossa kuluttamiseen on varaa, mutta halutaan elää luontoarvojen mukaan (esim. Black & Cherrier, 2010). Tutkimuksemme yhden osallistujan (5) mukaan sellainen ihminen, joka asuu luonnon lähellä, viihtyy kotona sekä tekee asioita itse, ei kuluta tavaroita ja palveluita. Elämään saa siten sisältöä ja iloa muun kuin materian kautta.

Lisäksi osallistajat pitävät ilmastoviisaana yhteisiä, jaettavia tiloja, yhteiskäyttöautoja ja yhteiskäyttötavaroita sekä -laitteita. Jakamista pidettiin hyödyllisenä juuri naapuruston kanssa:

Yks mikä on semmonen tietysti, ku täs on nyt pientaloalueel asuu kaikki on tällai tosi vierekkäin, niin, semmonen, sen systeemin luominen että meil olis vaik joku, et me voitais paremmin lainata vaikka asioita ja tavaroita mitä näiden talojen ylläpitämiseen tarvitaan. Ettei jokainen ostais itse. (--) Koska eihän, suurimman osan aikaa esimerkiks se mun ruohonleikkuri on, ei käytössä. Mä voisin hyvin lainata sitä jolleki toiselle, jos joku pyörittäis semmost systeemiä esimerkiks. -Osallistuja 6

Lisäksi vuokramökkien suosimista pidettiin ilmastoviisaana. Schorin (2014) mukaan jakaminen voi lisätä naapuruston yhteisöllisyyttä ja säästää rahaa sekä luontoa, mutta jos siinä säästetyt rahat käytetään muuhun kulutukseen tai kulutetaan sellaista jaettavaa hyödykettä, jota muuten ei tulisi kulutettua, niin ilmaston näkökulmasta jakamisesta ei ole välttämättä mitään hyötyä.

Viimeinen käsiteltävä käytänne on jätteiden lajittelu. Jätteiden lajittelun lisäksi maaseudulla asuvat mainitsivat kompostoinnin ja bokashi-menetelmän. Jätteiden

lajittelu on käytänne, joka on ehtinyt juurtua monien arkeaan ja sitä on mainostettu tekona, jolla jokainen voi vaikuttaa ympäristöön. Sen päästövähennysvaikutukset ovat kuitenkin huomattavasti pienempiä kuin monilla muilla asumiseen liittyvillä teoilla, kuten uusiutuvan energian käyttö (Wynes & Nicholas, 2017). Tähän nähden se sai aineistossamme paljon huomiota: esimerkiksi osallistuja 21 ymmärsi, että hänen asuntonsa on liian iso yksinasuvalle, mutta toivoi kompensoivansa siitä syntyviä päästöjä kierrättämisellä:

Ja tiedän että yksi ihminen ja 89 neliöä ei oo varmaan ympäristöystävällistä asumista mutta ei pysty kaikkeen. Mut kyllähän sitä haluais kauheesti tehdä. Mutta just esimerkiks tekee sellasia et joku kierrättäminen, tekee sitä innolla koska sen pystyy ja se on helppo hoitaa ja tehdä. -Osallistuja 21

Tämä tuo esille sen, että ei tiedetä sitä, millaisilla teoilla on merkittävin vaikutus asumisen tuottamiin päästöihin tai miten eri toimet tai valinnat vertautuvat päästöjen suhteen toisiinsa.

Johtopäätökset

Ilmastoviisasta asumista kuluttajalähtöisesti määrittelevä tutkimuksemme täydentää kulutustutkimuksen käytäntöteoreettista ymmärrystä kestävästä asumisesta (esim. Gram-Hanssen, 2010; Butler, Parkhill & Pidgeon, 2016; Sahakian, 2022) osoittamalla hajautuneiden ilmastotietämisen ja yhdistävien kodin käytänteiden välisiä yhteyksiä. Keskiöön nousee yleisen ymmärryksen elementti. Tässä tutkimuksessa tutkimme, miten ilmastoviisauteen liittyvä tietämisen käytänne näkyy kodin käytänteissä. Olemme olleet kiinnostuneita siitä, miten kuluttajat ymmärtävät ilmastoviisaus-käsitteen ja millaiset teot sekä ratkaisut ovat heidän mielestään ilmastoviisaita. Tuloksemme osoittavat käytäntöteoreettisessa lähestymistavassa jo ennestään tunnistetun rajoitteen, ettei tieto yksin muuta kuluttajan toimintaa (esim. Maniates, 2001; Shove, 2003; Hobson, 2004). Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että ilmastoviisaus on osa tietämisen käytännettä, mutta ei aina osa kodin käytänteitä. Hyväkään ilmastotietäminen ei siten johda ilmastoviisaisiin ratkaisuihin kodin käytänteissä, koska ilmastoviisaus (kestävyys) ei ole kaikissa kodin käytänteissä osa niitä. Siihen, mitä pidetään normaalina tapana asua ja elää, ei toistaiseksi kuulu ilmastoviisaus.

Tutkimuksemme mukaan kuluttajilla on yhtenäisiä vastauksia siitä, mitä ilmastoviisas asuminen on. Sen tiedetään liittyvän energiaan ja kuluttamiseen. Voidaan siis perustella, että kuluttajilla on paljolti jaettuja ymmärryksiä siitä, mitä ilmastoviisaus on ja mistä ilmastolle haitalliset päästöt syntyvät. Ilmastoviisaus voi näkyä arjessa erilaisina kodin käytänteinä ja ratkaisuina, jotka ovat energialähteen valinta, lämmitysenergian, sähkölaitteiden, veden sekä tavaroiden kulutuksen vähentäminen, kierrättäminen, jätteiden lajittelu ja jakaminen. Lisäksi aineistossa tulee esille myös sellaisia tekoja, joilla nähdään vaikutusta erityisesti luonnon monimuotoisuuteen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Kaiken kaikkiaan tutkimuksemme mukaan asumisen ilmastoviisaus voidaan määritellä kotona ja sen

ympäristössä tietämiseen perustuviksi tapahtuviksi arkisiksi teoiksi ja ratkaisuiksi, joilla voidaan vähentää ilmastolle haitallisten päästöjen syntymistä, suojella luonnon monimuotoisuutta ja mahdollistaa sopeutumista ilmastonmuutokseen. Kuluttajien ilmastotietämisessä on läsnä elementtejä tiedoista, taidoista, moraalisisista pohdintoista ja toiminnasta (Davoudi, 2015), mutta tietämisen käytänteen jaetuissa ymmärryksissä on myös vajavaisuuksia.

Ensinnäkin osallistujien puheissa ja etenkin toteutetuissa käytänteissä korostuvat tehokkuus, eivätkä niinkään teot, joilla olisi vaikutus elintasoon tai subjektiivisesti koetun mukavuuden vähentymiseen. Esimerkeiksi käyvät seuraavat: mieluummin lasketaan asunnon lämpötilaa kuin muutetaan pienempään asuntoon tai käydään lyhyemmissä suihkuissa kuin käytäisiin harvemmin suihkussa. Toisin sanoen, kuluttajat tunnistavat ilmastoviisaita tekoja ja toimia, mutta heillä ei välttämättä ole ymmärrystä, jolla he osaisivat suhteuttaa niitä toisiinsa tai eivät muista syistä ole innokkaita toteuttamaan ilmaston kannalta merkittävämpiä ratkaisuja. Tämä näkyy myös kompensointina. Jotkut toteuttavat ilmastoviisaaksi ymmärtämiään käytänteitä tapana kompensoida jotain muuta vaikeaksi tai epämieluisaksi koettua käytännettä, vaikkakin käytänteet saattoivat olla hyvin erilaisia ilmastovaikutuksiltaan. Kompensointi ei kuitenkaan välttämättä ole kestävä, jos kaikista suomalaisten kuluttajien tuottamista päästöistä tulee vähentää jopa yhdeksänkymmentä prosenttia vuoteen 2050 mennessä (Linnanen ym., 2020).

Toiseksi ilmastoviisauteen liittyy epävarmuutta ja epätietoisuutta. Tämä näkyy esimerkiksi niin, että ei olla varmoja, onko astianpesu käsin vai koneella ilmastoviisaampaa. Ylipäätänsä epätietoisuus ilmastoviisaasta asumisesta tilanteessa, jossa yksilöiltä odotetaan muutoksia ei välttämättä lopulta johda ilmastoviisaaseen elämäntyyliin ja päästöjen vähentymiseen. Kuluttajat tekevät vain pieniä muutoksia sen mukaan, mikä sopii heidän omaan elämäänsä. Ilmastoviisaus-käsite ei ollut kaikille osallistujille tuttu käsite, mutta kaikki silti ymmärsivät, että se liittyy jollain tavalla ekologiseen kestävyYTEEN. Vaikkakin jokainen pystyi nimeämään joitain asioita, jotka liittyvät ilmastoviisaaseen asumiseen, oli monille vaikeaa keksiä konkreettisia tekoja omaan arkeen, joilla voisi vähentää päästöjen syntymistä. Aineistostamme kävi ilmi, että monet kuluttajat kokevat, että heillä ei ole tarpeeksi tietoa eikä välttämättä edes käsitystä siitä, miten vahvistaa tietämistään ilmasto- ja asumiskysymysten osalta.

Kolmanneksi vahvakaan ilmastotietäminen ei välttämättä aina näkynyt toteutettuina ilmastoviisaina tekoina (Berthou, 2013). Olosuhteet ja elämäntilanteet voivat määrittää sitä, millaisin teoin ja ratkaisuin ilmastoviisautta on mahdollista toteuttaa (esim. Gram-Hanssen, 2014; Butler ym., 2016; Ellsworth-Krebs, Reid, & Hunter, 2019). Vaikka tämän tutkimuksen tavoitteena ei ollut selvittää, asuvatko osallistujat ekologisesti kestävästi, osallistujat tunnistivat silti monenlaisia esteitä ilmastoviisaudelle. He puhuivat siitä, miksi he eivät asu ilmastoviisaana pitämällänsä tavalla. Osalle taloudelliset syyt olivat esteenä esimerkiksi vaihtaa energialähdettä toiseen. Ilmastoviisas asuminen miellettiin myös vaikeaksi tai sitä ei nähty tavoiteltavana. Omaan tapaan elää oli totuttu,

joten isojen muutosten tekeminen olisi ollut vaivalloista. Myös asuinpaikka ja asuinmuoto vaikuttivat, sillä taloyhtiön hallituksen toimia pidettiin hitaina tai vuokra-asunnossa asuvana ei koettu olevan valtaa vaikuttaa asioihin. Lisäksi kotitalouden muilla jäsenillä oli erilaisia ymmärryksiä siitä, miten olisi oikein toimia.

Tietämisen käytänteen tarkastelu on uutta kulutustutkimuksessa. Tietämisen ja kodin käytänteiden yhdistäminen soveltui tämän tutkimuksen käyttötarpeisiin, koska siten pystyimme analysoimaan näiden käytänteiden välisiä yhteyksiä, mutta täysin ongelmattomasti näiden yhdistäminen ei ollut. Tässä tutkimuksessa ilmastoviisaus oli yleisen ymmärryksen elementti (*general understanding*), joka jaetaan kahden eri käytänteen eli tietämisen ja kodin käytänteiden kanssa. Gram-Hanssenin (2021) mukaan kestävyys voi olla osa käytänteitä juuri yleisen ymmärryksen kautta. Tietäminen ilmastoviisaasta asumisesta tai ekologisesti kestävästä tavoista toimia ei kuitenkaan välttämättä näkyneet toteutuneina kestävinä käytänteitä eli ilmastoviisaina asumisen ratkaisuina. Davoudin (2015) mukaan viisaus on kuitenkin myös toimintaa, jolloin ilmastoviisaus näkyisi tietämiseen perustuvina kestävinä käytänteinä. Tällöin pelkästään tietäminen ekologisesti kestävästä tavoista toimia ja ratkaisuista ei tee vielä kenestäkään ilmastoviisasta. Myös osallistuja 29 kuvaa ilmastoviisautta niin, että se on tiedostavaa toimintaa: ”Mä ajattelen kyllä, että siihen liittyy se tietoisuus, et tietää. Jos ihminen ei tiedä, niin sehän voi olla, et joku voi elää ilmastoviisaasti vaikkei tiedä. Mutta kyl mä ajattelen, et mitä enemmän tietää päästöistä ja vaikutuksista”. Ekologisesti kestävästi voi siis kuitenkin elää myös tietämättään. Voidaankin asettaa kyseenalaiseksi, ovatko tällaiset arjen kestäviä käytänteitä tiedostamattomasti ja rutiinilla toteutettavat kuluttajat ylipäättään ilmastoviisaita. Tietämistä ja kuluttajan tietoa korostava ilmastoviisauden käsite on siten haasteellisesti sovellettavissa käytäntöteoreettiseen tutkimukseen. Yhteiskunnan ekologisen kestävyuden kannalta ei kuitenkaan ole oleellista ovatko siinä elävät kuluttajat ilmastoviisaita, jos he vain elävät kestävästi.

Tutkimuksen rajoitteista voidaan sanoa se, että ne, jotka ovat osallistuneet tutkimukseen, ovat olleet edes jollain tasolla huolissaan ilmastonmuutoksesta. Tämä voi näkyä siinä, miten ymmärrys ilmastoviisaudesta näyttäytyy tietämisen ja kodin käytänteissä. Vaikkakin osallistujista miehiä on ollut vain vähän niin ei näytä siltä, että sillä olisi vaikutusta tuloksiin. Miesten vastauksissa tulee hieman teknologisempaa ulottuvuutta lisää aineistoon, mutta siltikin vastaukset ja siten käytännöt ovat linjassa sen kanssa, mistä myös naiset ovat puhuneet. Sen sijaan kaikki osallistuneet miehet ovat asuneet lähiöissä, eikä yksikään maaseudulla asunut osallistuja identifioitunut mieheksi. Olisikin siis kiinnostavaa saada lisää tietoa siitä, millaisia ymmärryksiä ja käytänteitä maaseudulla asuvilla miehillä on. Se, että enemmistö osallistujista asuu lähiöissä, ei näytä kuitenkaan olevan tulosten suhteen ongelma. Riippumatta siitä, missä asuu, niin osallistujilla on samankaltaisia vastauksia siitä, miten he ymmärtävät ilmastoviisauden. Ne erot, mitä olosuhteilla on ollut, niin näkyvät jo tuloksissa, eikä aineiston kylläntymisen vuoksi näytä siltä, että suurempi osallistujamäärä maaseudulta vaikuttaisi asiaan. Osallistujien iällä ei näytä olevan vaikutusta tuloksiin, mutta alle 30-vuotiaita ei aineistossamme ollut. Nuorten ihmisten ilmastoviisaita ymmärryksiä tällä tutkimuksella ei siten saada kartoitettua.

Koska haastattelut on toteutettu syksyllä, kaikki vuodenkiertoon liittyvät käytänteet eivät ole välttämättä tulleet mieleen osallistujille ja siten esille. Tosin päiväkirjat on kerätty kesäaikaan ja niitä on hyödynnetty haastattelurungossa sekä osassa haastatteluita virikkeinä, joten myös juuri kesään liittyviä käytänteitä on haastatteluissa voinut tulla esille, kuten ilmanvaihto ja viilentäminen. Aineistosta tulee kuitenkin esille käytänteitä, jotka sijoittuvat juuri kylmään vuodenaikaan, kuten lämmitys, joten mahdollisesti myös samanlaisia käytänteitä toteutetaan talvella.

Jatkotutkimuksissa voitaisiin keskittyä esimerkiksi energianlähteen valinnan käytänteeseen ja kysyä, onko ilmastoviisaus osa käytännettä. Tämä tutkimus on antanut viitteitä siitä, että energialähteen valinnan käytänne saattaa olla sellainen, missä ilmastoviisaus on osa käytännettä. Fossiilisten polttoaineiden käyttö tiedettiin yleisesti sellaiseksi, että niitä ei tulisi käyttää ja yritettiin päästä aktiivisesti niistä eroon. Fossiilisten polttoaineiden käytölle myös tunnistettiin vaihtoehtoja. Koska tässä tutkimuksessa emme kuitenkaan keskittyneet siihen, millaisia kestäviä toimia kuluttajat oikeasti kotonaan suorittavat, niin jatkotutkimuksissa voitaisiin keskittyä toiminnan ulottuvuuteen eli ilmastoviisaisten käytänteiden toteuttamiseen. Lisäksi tutkimusta voisi jatkaa myös avaamaan sitä, miten asumisen käytänteet koostuvat laajemmin erilaisista materiaalisista ja sosiaalisista elementeistä.

Kiitokset

Kiitämme tutkimusavustajia Annika Hämäläistä ja Paula Karppista haastatteluaineiston keräämisestä. Kiitos Suomen Akatemian yhteydessä toimivalle Strategisen tutkimuksen neuvostolle tutkimusrahoituksesta DeCarbon-Home-hankkeelle.

Lähteet

- Akenji, L. (2019). Avoiding consumer scapegoatism: Towards a political economy of sustainable living. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/303978/Avoiding.pdf?sequence=1>
- Allwood, J. M., Laursen, S. E., de Rodriguez, C. M. & Bocken, N. M. (2006). Well dressed? The present and future sustainability of clothing and textiles in the United Kingdom. Cambridge: University of Cambridge.
- Aro, R. (2020). 'A bigger living room required a bigger TV': Doing and negotiating necessity in well-to-do households. *Journal of Consumer Culture*, 20(4), 498–520. <https://doi.org/10.1177/1469540517745706>
- Berthou, S. K. G. (2013). The everyday challenges of pro-environmental practices. *The Journal of Transdisciplinary Environmental Studies*, 12(1), 53–68.
- Butler, C., Parkhill, K. A., & Pidgeon, N. F. (2016). Energy consumption and everyday life: Choice, values and agency through a practice theoretical lens. *Journal of Consumer Culture*, 16(3), 887–907. <https://doi.org/10.1177/1469540514553691>
- Black, I. & Cherrier, H. (2010). Anti-consumption as part of living a sustainable lifestyle: Daily practices, contextual motivations and subjective values. *Journal of Consumer Behaviour*, 9(6), 437–453. <https://doi.org/10.1002/cb.337>
- Boström, M., & Klintman, M. (2019). Can we rely on 'climate-friendly' consumption?. *Journal of Consumer Culture*, 19(3), 359–378. <https://doi.org/10.1177/1469540517717782>
- Brandt, A. R., Masnadi, M. S., Englander, J. G., Koomey, J. & Gordon, D. (2018). Climate-

- wise choices in a world of oil abundance. *Environmental Research Letters*, 13(4), 044027. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/aaae76>
- Breadsell, J., Eon, C. & Morrison, G. (2019). Interlocking practices and their influence in the home. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 46(8), 1405–1421. <https://doi.org/10.1177/239980831882411>
- Cohen, M. J. (2021). New conceptions of sufficient home size in high-income countries: Are we approaching a sustainable consumption transition?. *Housing, Theory and Society*, 38(2), 173–203. <https://doi.org/10.1080/14036096.2020.1722218>
- Cowan, R. S. (1983). *More work for mother*. New York: Basic Books, Inc., Publishers.
- Davoudi, S. (2015). Planning as practice of knowing. *Planning Theory*, 14(3), 316–331. <https://doi.org/10.1177/1473095215575919>
- Dubois, G., Sovacool, B., Aall, C., Nilsson, M., Barbier, C., Herrmann, A., ... & Sauerborn, R. (2019). It starts at home? Climate policies targeting household consumption and behavioral decisions are key to low-carbon futures. *Energy Research & Social Science*, 52, 144–158. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.02.001>
- Ellsworth-Krebs, K., Reid, L. & Hunter, C. J. (2019). Home comfort and 'peak household': implications for energy demand. *Housing, Theory and Society*, 38(1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/14036096.2019.169457>
- Gram-Hanssen, K. (2021). Conceptualising ethical consumption within theories of practice. *Journal of Consumer Culture*, 21(3), 432–449. <https://doi.org/10.1177/14695405211013956>
- Gram-Hanssen, K. (2010). Residential heat comfort practices: understanding users. *Building Research & Information*, 38(3), 175–186. <https://doi.org/10.1080/09613210903541527>
- Gram-Hanssen, K. (2014). Retrofitting owner-occupied housing: remember the people. *Building Research & Information*, 42(4) 393–397, <https://doi.org/10.1080/09613218.2014.911572>
- Gray, M., Micheli, E., Comendant, T. & Merenlender, A. (2020). Climate-wise habitat connectivity takes sustained stakeholder engagement. *Land*, 9(11), 413. <https://doi.org/10.3390/land9110413>
- Gregson, N., Metcalfe, A. & Crewe, L. (2009). Practices of object maintenance and repair: How consumers attend to consumer objects within the home. *Journal of Consumer Culture*, 9(2), 248–272. <https://doi.org/10.1177/1469540509104376>
- Hagbert, P. (2016). "It's just a matter of adjustment": Residents' perceptions and the potential for low-impact home practices. *Housing, Theory and Society*, 33(3), 288–304. <https://doi.org/10.1080/14036096.2016.1141797>
- Halkier, B. (2009). A practice theoretical perspective on everyday dealings with environmental challenges of food consumption. *Anthropology of food*, (S5). <https://doi.org/10.4000/aof.6405>
- Halkier, B., Katz-Gerro, T. & Martens, L. (2011). Applying practice theory to the study of consumption: Theoretical and methodological considerations. *Journal of Consumer Culture*, 11(1), 3–13. <https://doi.org/10.1177/1469540510391765>
- Hand, M., Shove, E. & Southerton, D. (2005). Explaining showering: A discussion of the material, conventional, and temporal dimensions of practice. *Sociological Research Online*, 10(2), 101–113. <https://doi.org/10.5153/sro.1100>
- Harju, C. (2022). The perceived sustainable quality of wooden products in the context of housing. *Vaasan yliopisto*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-050-4>
- Hasu, E. (2017). *Asumisen valinnat ja päätöksenteko paljastettuina: "Mitä kaikkea me ei tajuttukaan kun tähän muutettiin ja mökistä luovuttiin"*. Aalto-yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-7327-9>
- Heinonen, J. & Junnila, S. (2011). A carbon consumption comparison of rural and urban

- lifestyles. *Sustainability*, 3(8), 1234–1249. <https://doi.org/10.3390/su3081234>
- Hobson, K. (2004). Sustainable consumption in the United Kingdom: The 'responsible' consumer and government at 'arm's length'. *Journal of Environment and Development*, 13, 121–139. <https://doi.org/10.1177/107049650426501>
- Hobson, K. (2013). 'Weak' or 'strong' sustainable consumption? Efficiency, degrowth, and the 10-year framework of programmes. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 31(6), 1082–1098. <https://doi.org/10.1068/c12279>
- HSY. (2017). Ilmastoviisas asuminen – Helsingin seudun asuntoraportti 2017. HSY:n julkaisu. Haettu https://www.hsy.fi/globalassets/ilmanlaatu-ja-ilmasto/tiedostot/ilmastoviisas-asuminen_net_100.pdf
- Hård, M. (2010). The good apartment: The social (democratic) construction of Swedish homes. *Home Cultures*, 7(2), 117–133. <https://doi.org/10.2752/175174210X12663437526052>
- Jacobsen, M. H. (2019). Social bases of material consumption: The relationship between social groups and possession of household appliances in Denmark. *Journal of Consumer Culture*, 19(1), 47–66. <https://doi.org/10.1177/1469540516684190>
- Jalas, M. & Rinkinen, J. (2016). Stacking wood and staying warm: Time, temporality and housework around domestic heating systems. *Journal of Consumer Culture*, 16(1), 43–60. <https://doi.org/10.1177/1469540513509639>
- Jensen, O. & Gram-Hanssen, K. (2008). Ecological modernization of sustainable buildings: a Danish perspective. *Building Research & Information*, 36(2), 146–158. <https://doi.org/10.1080/09613210701642337>
- Kauppi, P., Hanewinkel, M., Lundmark, T., Nabuurs, G.J., Peltola, H., Trasobares, A. & Hetemäki, L. (2018). Climate Smart Forestry in Europe. European Forest Institute. Haettu https://efi.int/sites/default/files/files/publication-bank/2018/Climate_Smart_Forestry_in_Europe.pdf
- Keeley, A. T., Ackerly, D. D., Cameron, D. R., Heller, N. E., Huber, P. R., Schloss, C. A., ... & Merenlender, A. M. (2018). New concepts, models, and assessments of climate-wise connectivity. *Environmental Research Letters*, 13(7), 073002. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/aacb85>
- Kekkonen, H., Honkanen, H., Miettinen, A., Saarnio, S., Savikko, R., Hakala, T. & Tahvola, E. (2023). Kohti ilmastoviisaampi turvepeltojen viljelykäytäntöjä. Tietokortti. Luonnonvarakeskus. Haettu https://www.luke.fi/sites/default/files/2023-04/LUKE_Tietokortti_Ilmastoviisas%20turvepeltojen%20viljely_SAAVUTETTAVA.pdf
- Kemppainen, T., Uusitalo, O. & Kuoppamäki, S. M. (2017). Asumisnormit vai yksilölliset haaveet? Asumistoiveet eri elämänvaiheissa. *Kulutustutkimus. Nyt*, 11(1), 33–47. http://www.kulutustutkimus.net/wp-content/uploads/2017/08/Kulutustutkimus.nyt_1_2017.pdf
- Klaufus, C. & Van Der Horst, H. (2009). Guest editorial: A consumer perspective on housing. *International Journal of Consumer Studies*, 33(5), 521–524. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2009.00809.x>
- Kuijer, L. & Watson, M. (2017). 'That's when we started using the living room': Lessons from a local history of domestic heating in the United Kingdom. *Energy Research & Social Science*, 28, 77–85. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2017.04.010>
- Kupsala, S., Irni, K., Apell, P., Komulainen, R., & Munck, L. (2021). Ilmastokestävä joukkoruokailu ja ruokakulttuurin muutos Suomessa: tutkimus kasvis- ja liharuokiin liittyvistä merkityksistä, tunnesitoumuksista ja normeista. *Alue ja ympäristö*, 50(1), 89–110. <https://doi.org/10.30663/ay.102576>
- Leduc, T. B. (2013). Ancestral climate wisdom: return to a thoughtful etiquette. Teoksessa T. Schonfeld (toim.) *Global Ethics on Climate Change. The Planetary Crisis and Philosophical Alternatives* (pp. 119–132). Lontoo: Routledge.
- Leipämaa-Leskinen, H., Syrjälä, H. & Laaksonen, P. (2016). Conceptualizing non-voluntary anti-consumption: A practice-based study on market resistance in poor

- circumstances. *Journal of Consumer Culture*, 16(1), 255–278.
<https://doi.org/10.1177/1469540514521082>
- Linnanen, L., Nyfors, T., Heinonen, T., Liimatainen, H., Nissinen, A., Regina, K., Saarinen, M., Seppälä, J. & Viri, R. (2020). The sufficiency perspective in climate policy: how to recompose consumption. *Suomen ilmastopaneeli. Raportti 4/2020*. Haettu https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2020/09/Sufficiency-in-climate-policy_2020-09-25.pdf.
- Luukkonen, R. (2020). Kulutuksen vähentämisen tavat kestävässä kuluttamisessa. *Kulutustutkimus. Nyt*, 14(1–2), 31–49.
<https://journal.fi/kulutustutkimus/article/view/98490/59854>
- Maller, C., Horne, R. & Dalton, T. (2012). Green renovations: Intersections of daily routines, housing aspirations and narratives of environmental sustainability. *Housing, Theory and Society*, 29(3), 255–275. <https://doi.org/10.1080/14036096.2011.606332>
- Maniates, M. F. (2001). Individualization: Plant a tree, buy a bike, save the world?. *Global environmental politics*, 1(3), 31–52. <https://doi.org/10.1162/152638001316881395>
- Matschoss, K., Kajoskoski, T., Laakso, S., Apajalahti, E. L., Heiskanen, E. & Luomaniemi, V. (2019). Kokeilemalla kestäviin energiakäytäntöihin - yksin vai yhdessä? *Kulutustutkimus. Nyt*, 13(2), 6–29.
<https://journal.fi/kulutustutkimus/article/view/84702/48418>
- Middlemiss, L. (2018). *Sustainable consumption: key issues*. Abingdon/New York: Routledge.
- Ottelin, J., Heinonen, J. & Junnila, S. (2015). New energy efficient housing has reduced carbon footprints in outer but not in inner urban areas. *Environmental Science & Technology*, 49(16), 9574–9583. <https://doi.org/10.1021/acs.est.5b02140>
- Peattie, K. & Collins, A. (2009). Guest editorial: perspectives on sustainable consumption. *International Journal of Consumer Studies*, 33, 107–112.
<https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2009.00758.x>
- Rinkinen, J. & Jalas, M. (2017). Moving home: houses, new occupants and the formation of heating practices. *Building Research & Information*, 45(3), 293–302.
<https://doi.org/10.1080/09613218.2016.1143299>
- Sahakian, M. (2022). 'More, bigger, better' household appliances: Contesting normativity in practices through emotions. *Journal of Consumer Culture*, 22(1), 21–39.
<https://doi.org/10.1177/146954051988998>
- Sahakian, M. & Wilhite, H. (2014). Making practice theory practicable: towards more sustainable forms of consumption. *Journal of Consumer Culture*, 14(1), 25–44.
<https://doi.org/10.1177/1469540513505607>
- Savolahti, M. (2020). Climate and health impacts of residential wood combustion in Finland. Aalto-yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-8966-9>
- Schatzki, T. R. (2001). Introduction: Practice theory. Teoksessa T. R. Schatzki, K. Knorr-Cetina, & E. Von Savigny (Toim.) *The practice turn in contemporary theory* (pp. 10–23). Lontoo: Routledge.
- Schanes, K., Giljum, S., & Hertwich, E. (2016). Low carbon lifestyles: A framework to structure consumption strategies and options to reduce carbon footprints. *Journal of Cleaner Production*, 139, 1033–1043. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.08.154>
- Schor, J. (2016). Debating the sharing economy. *Journal of Self-Governance and Management Economics*, 4(3), 7–22.
- Seyfang, G., & Paavola, J. (2008). Inequality and sustainable consumption: bridging the gaps. *Local Environment*, 13(8), 669–684.
<https://doi.org/10.1080/13549830802475559>
- Shove, E. (2003). Converging conventions of comfort, cleanliness and convenience. *Journal of Consumer Policy*, 26, 395–418. <https://doi.org/10.1023/A:1026362829781>
- Shove, E. & Pantzar, M. (2005). *Consumers, Producers and Practices: Understanding the*
-

invention and reinvention of Nordic walking. *Journal of Consumer Culture*, 5(1), 43–64. <https://doi.org/10.1177/1469540505049846>

Spurling, N. (2021). Matters of time: Materiality and the changing temporal organisation of everyday energy consumption. *Journal of Consumer Culture*, 21(2), 146–163. <https://doi.org/10.1177/1469540518773818>

Tilastokeskus. (2022a). Asumisen energiankulutus. Viiteajankohta 2021. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 23.1.2023]. Haettu <https://stat.fi/julkaisu/ckfwmfrsg03h3015636dbwcpq>.

Tilastokeskus (2022b). Asunnot ja asuinolot, 001_115a_2021, päivitetty 2.5.2022. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu: 17.2.2023].

Valtonen, A. (2009). Pikkujuttu–tarina koon tuottamisen käytänteistä. *Kulutustutkimus. Nyt*, 1, 35–52. <http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2009/04/3valtonen1-09.pdf>

Viholainen, N., Kylkilähti, E., Autio, M. & Toppinen, A. (2020). A home made of wood: Consumer experiences of wooden building materials. *International Journal of Consumer Studies*, 44(6), 542–551. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12586>

Warde, A. (2005). Consumption and theories of practice. *Journal of Consumer Culture*, 5(2), 131–153. <https://doi.org/10.1177/1469540505053090>

Wynes, S. & Nicholas, K., A. (2017). The climate mitigation gap: Education and government recommendations miss the most effective individual actions. *Environmental Research Letters*, 12, 074024. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/aa7541>

Kirjoittajatiedot

Sara-Ellen Laitinen, MMM, työskentelee väitöskirjatutkijana Helsingin yliopistossa maatalous- ja metsätieteellisessä tiedekunnassa. Sähköpostiosoite: sara-ellen.laitinen@helsinki.fi

Eliisa Kylkilähti, MMT, työskentelee yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa maatalous- ja metsätieteellisessä tiedekunnassa. Sähköpostiosoite: eliisa.kylkilähti@helsinki.fi

Henna Syrjälä, dosentti, KTT, työskentelee vanhempana tutkijana Vaasan yliopistossa markkinoinnin ja viestinnän yksikössä. Sähköpostiosoite: henna.syrjala@uwasa.fi

Liite 1. Taulukko 1. Osallistujat.

Osal- listu- ja	Suku- puoli	Ikä	Koti- talou- den koko (ala- ikäisiä)	Kotitalouden yhteen- lasketut bruttotulot (€)	Huolestu- neisuus ilmaston- muutoksesta	Asuin- kunta	Asuin- sijainti	Asuin- muoto	Haas- tatte- lutapa
1	Nainen	39	1(0)	alle 2000	Hyvin huolestunut	Turku	Lähiö	Kerrostalo	Etä
2	Nainen	38	4(2)	8000–9999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Omakotitalo	Koti
3	Nainen	59	1(0)	2000–3999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Kerrostalo	Etä
4	Nainen	50	3(1)	6000–7999	En erityisen huolestunut	Liperi	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
5	Nainen	35	4(2)	4000–5999	En erityisen huolestunut	Kitee	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
6	Nainen	40	1(0)	2000–3999	Jokseenkin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Omakotitalo	Koti
7	Nainen	62	2(0)	2000–3999	Hyvin huolestunut	Joensuu	Lähiö	Pari- tai rivitalo	Etä
8	Mies	30	1(0)	2000–3999	Jokseenkin huolestunut	Vantaa	Lähiö	Kerrostalo	Etä
9	Nainen	63	2(0)	2000–3999	Jokseenkin huolestunut	Vantaa	Lähiö	Omakotitalo	Koti
10	Nainen	51	2(0)	8000–9999	Jokseenkin huolestunut	Vantaa	Lähiö	Omakotitalo	Koti
11	Nainen	52	1(0)	4000–5999	En erityisen huolestunut	Vantaa	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
12	Nainen	39	2(1)	2000–3999	Jokseenkin huolestunut	Joensuu	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
13	Nainen	50	2(0)	2000–3999	Hyvin huolestunut	Joensuu	Lähiö	Omakotitalo	Etä
14	Nainen	68	2(0)	2000–3999	En erityisen huolestunut	Porvoo	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
15	Nainen	46	3(1)	4000–5999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Kerrostalo	Etä
16	Nainen	73	1(0)	alle 2000	Hyvin huolestunut	Pornainen	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
17	Mies	52	2(0)	10000–11999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Kerrostalo	Etä
18	Nainen	44	3(1)	4000–5999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Kerrostalo	Etä
19	Nainen	39	2(0)	6000–7999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Omakotitalo	Etä
20	Nainen	55	2(0)	6000–7999	Jokseenkin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Omakotitalo	Etä
21	Nainen	50	1(0)	4000–5999	Jokseenkin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Kerrostalo	Koti
22	Nainen	40	5(3)	4000–5999	Jokseenkin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Omakotitalo	Koti
23	Nainen	56	2(0)	4000–5999	Jokseenkin huolestunut	Tampere	Maaseutu	Omakotitalo	Etä
24	Mies	63	2(0)	10000–11999	Jokseenkin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Omakotitalo	Koti
25	Nainen	34	4(2)	8000–9999	En erityisen huolestunut	Vihti	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
26	Nainen	58	1(0)	alle 2000	Jokseenkin huolestunut	Joensuu	Lähiö	Pari- tai rivitalo	Etä
27	Nainen	45	2(0)	2000–3999	Jokseenkin huolestunut	Koski Tl	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
28	Nainen	41	4(2)	10000–11999	Jokseenkin huolestunut	Vantaa	Lähiö	Omakotitalo	Etä
29	Nainen	55	2(0)	alle 2000	Hyvin huolestunut	Salo	Maaseutu	Omakotitalo	Koti
30	Mies	41	4(2)	6000–7999	Hyvin huolestunut	Helsinki	Lähiö	Kerrostalo	Etä

Liite 2. Haastattelurunko.

Haastattelujen tavoitteena kerätä aineistoa ilmastoviisauden ilmenemisestä arjen käytännöissä, toimijuuksista (myös ei-inhimilliset) ja tunteiden roolista (ilmastoviisaassa) asumisessa. Keskeisiä teemoja ovat energiatehokkuus ja uusiutuvat energialähteet; materiaalit ja säästötoimenpiteet, kuten asunnon koko ja veden kulutus.

Teema 1: Asumisen ratkaisut käytännössä

Sisältää kierroksen vastaajan kotona ja pihalla; kysytään kierroksen aikana, jos onnistuu, tapauskohtaisesti kierroksen päätteeksi.

1. Voidaanko aloittaa kiertelemällä täällä sinun kotonasi?
Tarvittaessa voi tarkentaa/ pyytää näyttämään erityisesti kiinnostavat tilat: Keittiö, kylpyhuone, tekninen tila (okt:t)

(Haastattelija voi tilanteen mukaan hyödyntää alla olevia kysymyksiä)

- Kauanko olet asunut tässä nykyisessä asunnossa?
- Kerro samalla omin sanoin omasta kodistasi?
- Mitä hyvää tässä asunnossa on/ Mistä pidät asunnossasi?
- Mikä kotona toimii ja mikä ei toimi? (laitteet, tilaratkaisut, kodin toiminnallisuus)
- Miten luonnehtisit nykyistä kotiasi? Onko asunnolla tai sen laitteilla tai esineillä kodissa jotain erityispiirteitä, jopa luonnetta? (esim. Oikutteleva ilmastointi)?
- Mikä sinulle on kodissasi/asumisessa tärkeää?
- Millaisia kompromisseja olet joutunut asumisratkaisuihin tekemään (esim. Taloudellinen tilanne, perhe- tai työtilanne vs. asumisunelma)? Entä millaisista asioista olisit valmis joustamaan?
- Tarkentavia kysymyksiä tilanteen mukaan huoneittain, esim. Kerro, miten kodinkone ja – laite toimii ja miten sitä käytetään? Millaisia käyttökokemuksia, rutiineja, käyttötapoja tai sääntöjä laitteen käyttöön kotitaloudessanne liittyy?
(huom. ei tarvetta käydä läpi kaikkia kodin laitteita, esim. TV, tietokone jne. poisrajattavia)

Teema 2: Asumisen käytänteiden elementit

Valitaan päiväkirja-aineisto esianalyysin pohjalta muutama käytännettä/teemaa, joista poimitaan esimerkkejä haastattelujen syötteiksi.

Valitut teemat: lämmitys/ kodin lämpötilan säätely, asunnon ylläpito (sis. Remontointi, huolto ja korjaaminen), veden kulutus

2.1 a. Vain niille, jotka ovat kirjoittaneet päiväkirjaa

Valitaan jokaisen päiväkirjaa kirjoittaneen haastateltavan päiväkirjasta yksi tapahtuma, josta lähdetään liikkeelle

- Palaa vielä tuohon hetkeen ja kerro omin sanoin mitä siinä tapahtui
- Joukko tarkentavia kysymyksiä käytäntöjen elementeistä tilanteesta riippuen:

Keitä tilanteessa tai sen taustalla oli mukana ja millaista teidän vuorovaikutuksenne oli (myös mistä etsit tietoa)?

Mitä laitteita, (kodin)koneita, tekniikkaa tai havaintoja ympäristöstä tai yhteiskunnasta (sää, uutiset) hetkeen liittyi?

Liittykö tekemiseen jokin rutiini tai tapa ja kuinka olette tähän rutiiniin päätyneet? Vai oliko tilanne teidän taloudessanne pikemminkin poikkeuksellinen ja vaatikko se jotain uutta osaamista? Millaisia tuntemuksia tilanne herätti? Miten ne vaikuttivat toimintaan tilanteessa?

Mitä muuta haluaisit kertoa tilanteesta?

2.1 b. Kaikille, myös niille, jotka eivät ole osallistuneet pk-aineiston tuottamiseen

Siirtymä teemasta 1 ja johdanto teemaan 2:

Hankkeessa kerätty aiemmin päiväkirja-aineistoa, jossa ihmisiä pyydettiin kertomaan arjen tilanteista, joissa huomio kiinnittyi asunnon käyttöön. Näissä tarinoissa keskeisimmiksi teemoiksi nousivat lämmitys/ kodin lämpötilan säätely, asunnon ylläpito (sis. Remontointi, huolto ja korjaaminen) sekä veden kulutus.

Tuleeko mieleen jokin arjen tapahtuman/ rutiinin omasta arjestasi (mitä teet tavallisesti), joka liittyy lämmitykseen/asunnon ylläpitoon/veden kulutukseen? Mitä silloin tapahtuisi?

Kysytään yksi kerrallaan – jos haastateltavalla ei tule mitään mieleen, siirrytään seuraavaan tai jätetään väliin.

- Joukko tarkentavia kysymyksiä käytäntöjen elementeistä

Keitä tilanteessa tai sen taustalla oli mukana ja millaista teidän vuorovaikutuksenne oli (myös mistä etsit tietoa)?

Mitä laitteita, (kodin)koneita, tekniikkaa tai havaintoja ympäristöstä tai yhteiskunnasta (sää, uutiset) hetkeen liittyi?

Liittykö tekemiseen jokin rutiini tai tapa ja kuinka olette tähän rutiiniin päätyneet? Vai oliko tilanne teidän taloudessanne pikemminkin poikkeuksellinen ja vaatikko se jotain uutta osaamista? Millaisia tuntemuksia tilanne herätti? Miten ne vaikuttivat toimintaan tilanteessa?

Mitä muuta haluaisit kertoa tilanteesta?

Entä tuleeko mieleen jokin arjesta poikkeava tilanne, jossa huomiosi kiinnittyi asunnon käyttöön? Mitä tilanteessa tapahtui?

2.2 Käytänteet, jotka ylläpitävät suhdetta kotiin

Kysytään tarkentavina kysymyksinä edellisten tilanteiden yhteydessä TAI erikseen

- Tarkentava kysymys asunnon ylläpitoon liittyen:
Miten pidät huolta asunnostasi? Millaisia huolto- tai korjausrutiineja kotitaloudessanne on? Kuka taloudessanne vastaa eri toimenpiteistä? Millaista osaamista ja millaisia välineitä/ työkaluja kotitaloudessasi on pitää asunnosta huolta? Onko tarvittavat?
- Tarkentavat kysymykset lämmitykseen liittyen:
Miten koti lämpiää? Mitä asioita teet itse, että koti pysyy lämpimänä? Onko lämmitys toiminut tällä tavalla, vai onko se jossain vaiheessa muuttunut? Liittyikö muutokseen jotain opeteltavaa? Oletko tyytyväinen lämmitysjärjestelmään, vai onko mielessä ollut muutoksia? Mitä mietteitä lämmitysjärjestelmän muuttaminen herättää?
- Tarkentava kysymys remontointiin liittyen:
Remontointi – onko tehty/suunnitteilla, millainen, miksi (ei)/ mikä sai ryhtymään remontointiin, millainen tavoite ja lopputulos (onko vaikuttanut energian- tai vedenkulutukseen)? Millaista remontointi oli (oma tunnekokemus)?
- Tarkentava kysymys lämmitykseen/vedenkulutukseen liittyen:
Seuraatko jotenkin asumisesi energian- tai vedenkulutusta, miten? (esim. kulutuslasku, applikaatiot, muu mikä?) Miksi?

Teema 3: Ilmastoviisaus asumisessa

3.1 Mitä sinulle tulee mieleen, kun kuulet puhuttavan "ilmastoviisaasta asumisesta"?

Jatkokysymys tilanteen mukaan tarvittaessa:

Tai mitä ajattelet ilmastoystävällisestä asumisesta tai vähähiilisestä asumisesta?

Jos myös edelliset vaikeita, niin tarvittaessa myös: Vähäpäästöisestä, kestävästä, ekologisesta asumisesta?

3.2 Kuvaile ihmistä, joka asuu mielestäsi ilmastoviisaasti.

- Millainen hän mielestäsi on?
- Millaisia asioita ilmastoviisaasti asuvat ihmiset tekevät arjessa? Millaista tietoa tai osaamista hänellä on?
- Miksi hän mielestäsi asuu tällä tavalla?

3.3 Mitä mielestäsi asumisessa tai rakentamisessa ylipäänsä pitäisi tehdä ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi? Mitä ei pitäisi tehdä?

3.4 Miten suhtaudut ilmastoviisaaseen asumiseen?

- Mitä se sinulle merkitsee? Mitä hyvää ilmastoviisas asuminen saa aikaan tai tuo sinulle? Merkitseekö se sinulle luopumista jostain?
- Mitä tunteita ilmastoviisas asuminen sinussa herättää?

3.5 Asutko omasta mielestäsi ilmastoviisaasti? Millaisia asioita olisit valmis tekemään asumisessasi ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi? Millaisia et? Miksi?

- Apukysymys/esimerkki: Oletko valmis vähentämään energiankulutustasi, asumaan pienemmässä asunnossa, ...?

- Mitkä asiat vaikuttavat siihen haluaisitko/voisitko toteuttaa ilmastoviisaita ratkaisuja?
- Mitä vaadittaisiin/toivoisitte tapahtuvan, että voisit toteuttaa jotain niistä asioista, mitä tällä hetkellä et pysty tekemään?

Teema 4: Asumisen unelmat ja tulevaisuus

4.1 Millainen olisi sinun unelmakotisi? Miten (missä) mieluiten asuisit (tulevaisuudessa, esim. 5, 10 tai 20 vuoden kuluttua)?

- Tarkentava: Millaisena näet tämän asunnon/ talon/ taloyhtiön tulevaisuuden?

4.2 Millaisena näet (kuvittelet, toivot) ihmisten asumisen ylipäänsä tulevaisuudessa? Taustalla ajatus, että tulee ilmastoviisaus lainkaan esiin tai jos, niin miten.

- Tarkentava: Millaista asumista on lähiössä/ maaseudulla tai asuuko kukaan?